

gadozóvá teszi a szerzőnek egyes értékeléseit. Descartesnál például említi a kapcsolatokat, melyek őt a skolasztikához fűzik, de bölcseletének ismeretésénél a régi nyomokon halad és elmulasztja a középkori hagyományok, átvételek pontosabb vizsgálatát. Pascalt szkeptikusnak tartja, holott a dogmákhoz vezető utat gondolkodó még nem jelölte meg tökéletesebben, mint a «Pensées» írója. Kant megítélésében azonban sikerül elvét és ítéleteit harmóniába hozni; Kant személyének és módszerének teljes méltánylásával kritizálja tanításait. A transzcendentális módszer értékén nem változtat az ő szemében sem a tartalmi eredmény. Érdekesen mutatja meg a skolasztika bölcelet folytonosságát, az egyháziak filozófiáját, amely az uralkodó rendszerek alatt meghúzódva, vagy azokkal bátran szembeállva mentette át a keresztyén középkor világnézetét egész a mai tomisztikus—neoskolasztikus felújulásig. A legújabb idők mozgalmairól már túlságosan katalógusszerű képet ad, de hát lehetetlen volt rengeteg anyagát más-kép sűríteni. Az áttekintés azért mindig világos és a könyv egészében jó tájékoztató a keresztyén bölcelettel foglalkozni kívánók számára, az elméleti összefoglalásokat rövid, jól megírt életrajzok és gazdag bibliographia teszik teljessé.

Halász Gábor.

Halmay Barna: *Az 1526-iki mohácsi esata keletkezése és igazi helye.* A mohácsi vészről sok kútfő emlékszik meg, a csatával sok történetíró foglalkozott, aki tehát erről akar írni, igen messzemenő kutatásokat kénytelen végezni, még pedig nemcsak az irodalomban, hanem a terepen is. Halmay fölismerte mindkét irányú kutatás szükségét, és ha munkája nem érte el a kitűzött célt, azt főleg annak lehet tulajdonítani, hogy irodalmi kutatásában nem volt megfelelő irányítója. Az ő tanulmányával csaknem egyidejűleg jelent meg a folyóiratunk mult számában ismertetett Mohácsi Emlékkönyv, s ennek éppen az ütközet lefolyásáról szóló része kiváló és gyakorlott hadtörténetíróink nagy alaposággal megírt műve. Tárty és megjelenési idő egyezik, ez kihívja az összehasonlítást. Gyalokayval vetélkedni pedig szép, de nagyon nehéz föladat. Vannak értékes részek a füzetben, ezek arra a reményre jogosítanak, hogy kellő irányítás mellett hadtudo-

mányi irodalmunkban hasznos munkát fog végezni a szerző, akinek ebből a füzetből is fölismerhető az alapvető katonai irodalomban való tájékozottsága és a történeti kutatásokhoz szükséges előképzettsége.

T. P.

Elbeszélők. **Tamás Mihály Tavaszli vallomás.** **Sziklay Ferenc: A fekete ember.** **Darkó István: Zuzmara.** **Dr. Lukinich Imréné: Egy pozsonyi Robinson története.** **Kovács Dénes: Őszi napfény.** **Tamás Mihály** «fiatal évek regényének» nevezi rajzgyűjteményét, mely csak annyiban regény, hogy az író mindenik kis történetet első személyben mond el, különben nincs közöttük kapcsolat. A Március című részben néhány gyermektörténet van. Ezekben zavartalan gyönyörűségünk telik, mindenik kedves, üde, hangulatos kis rajz. Az Április című részben orosz hadifogságbeli történeteket kapunk, melyek a hadifoglyok életét csak egy szempontból mutatják be, az érzéki szerelem szempontjából. Múló, léha szeretkezéseket rajzol bennük az író itt-ott jellemzően, de általában siváran és egyhangúan. Jobban szeretnők, ha lélekrajzilag sokoldalúbb képet adott volna a hadifoglyok életéről. Így az a gyanunk támad, hogy talán nagyobb olvasóközönség szerzése céljából ilyen egyoldalú. A Május című egyetlen szerelmi történet, melyet művészietlen rapszodikussággal, töredékesen, a régi novellák érzelgős naplószerűségét a modern impresszionista stílussal keverve mesél el. Ez a gyűjtemény leggyöngébb darabja.

Tamás Mihálynak egy novelláskötetét a Napkelet 1923. évfolyamában ismertettük s tehetséges író művének mondtuk. Tehetséget ebben az új könyvben is látunk, de haladást a régebbihez képtelen nem.

Sziklay Ferenc ifjúsági regényt írt a XVI. század híres rác martalóc-vezérééről, Cserni Jovanról, aki a mohácsi vész után rengeteg gaztettet vitt véghez, míg végre a magyar urak szét nem verték seregét s magát ki nem végezték. Élete eléggé ismeretes történetíróink munkáiból. Sziklay az ő adatait öltözteti regényes ruhába s a történetnek némi korrajzi háttérrel fest, amely inkább csak a magyar főurak (Werböczy, Török Bálint stb.) vitáiból domborodik ki, de se nem színes, se nem sokoldalú. Legnagyobb erénye magyaros, konnyed elbeszélő modora mellyel mondanivalóját kellemes olvas

mánná tudja tenni. Regényének fő hibája, hogy a kegyetlen fekete carból ostoba, gyáva és komikus operettfigurát csinál.

Az ifjúsági irodalomnak kétségkívül megvan a jogosultsága (bár sokan ezt is kétségbevetették), de csak akkor, ha az ifjúság számára írt művek irodalmilag is értékesek. A vastagon szájba rágott tanulságok, a nagyon aláhúzott morális irányzat, a szárazan okoskodó didakszis nem éri el célját, mert az ifjúság rögtön észreveszi, hogy az illető munka csak ezeknek kedvéért íródott, unottan dobja félre a tolakodóan tanulságos könyvet és figyelme más érdekesebb, nem az ifjúság számára írt könyv felé fordul. Az ifjúsági irat legyen olyan, hogy a felnőttek is érdekléllyel olvashassák. A mai ifjúsági írók, úgy látszik, mind jobban belátják ennek az elvnek helyességét s arra törekednek, hogy munkájukat mint irodalmi mű is számottevő legyen és alkalmazkodják a modernebb gondolkodású fiatalság lelkéhez.

Darkó István Zuzmara című ifjúsági regénye ilyen. Óvatosan elkerüli a kirívó irányzatosságot s iparkodik érdekes mesét szőni és lélekrajzilag érdekes alakokat s újszerű milieut rajzolni. Történetének hangulatos színtere egy felsővidéki bányaváros 1914-ben, hőse Szelle Laci, egy gazdag gyárigazgató elkényeztetett, de tehetséges fia, aki épen abban a korban van, mikor a fiatal lélek nyugtalanul keresi az élet célját és értelmét. Apja, ki szegény sorsból emelkedett magas társadalmi polcra, energikus ember, aki azt mondja fiának: «az embernek nem a könyörületeség! Erősnek kell lenni, többet kell akarni, erősebben merni, mint mások! Mindenki boldogulhat, ahogy tud, de te csak a magad boldogulását tartsd szemed előtt. Így előre jutsz és jóllehet a te segítséged nélkül, de melletted mások is, mind az erősek, mind a bátrak, a harcosok, mind előre jutnak. Csak a gyengék maradnak el. Azok elvesznek, hidat alkotnak, amelyen az erősek dühörögve lépnek egyre magasabbra». Laci igaznak találja apjának életnézetét s úgy érzi, hogy megtalálta életének célját, melyet így formuláz diákos naivsággal írt «élet-programmjában»: «Minden elérhető szellemi és megszerezhető anyagi javat a magaménak akarok tudni». Elhatározza, hogy erős lesz s minden altruizmust, érzékenységet félretéve fog nagy

célja felé törtetni. Kineveti a cserkészmozgalomért lelkesedő tanárait és társait, megveti a rajongóan vallásos és keresztényi alázatosságot prédikáló boltosságát, gyöngédebb érzéseit elnyomja, két csavargóval barátkozik, mert ezeknek vakmerő szemtelensége és cinizmusa tetszik neki, zarnokoskodik egy szegény, félkegyelmű fiún, sőt nem riad vissza erkölcsbe ütköző tettektől sem, mert mindezt a semmitől vissza nem riadó bátorság és erő megnyilvánulásának tartja. Csak apja hirtelen halála rendíti meg gőgös önhietségét s tereli más irányba gondolkozását. A regény végén érezzük, hogy ezentúl az «élet új értelmét fogja megtalálni». A regényt különösen ennek a fiatal léleknek mindvégig érdekes és finom rajza teszi értékesé, ezen kívül a mellékalakok művészi jellemzése: a részeges, durva fűszeresé, a vallásos segéduré, a két csibészé, a Vulpes gúnynevű eredeti diáké s főként «Güzü»-é, a szegény, félkegyelmű, nyavalyatörős fiúé, aki valóságos Dosztojevszkij-alak. — Darkó műve a legjobb ifjúsági regények közé tartozik; modern regénytechnikával van írva s modern problémákat mozgat.

Dr. Lukinich Imréné az 1797-ben Bécsben megjelent német eredetiből lefordította Jetting Károly pozsonyi származású ember élettörténetét, mely a XVIII. századbeli robinzonádok közé tartozik. Jetting Magyarországból Londonba került, innen 1752-ben tengeri útra kelt, hajótörést szenvedett s rabszolgasorba jutott, második útja alkalmával pedig kalózok kezébe esett, kik megint eladták rabszolgának, végre egy lakatlan szigetre vetődött, hol évekig élt egyedül, míg meg nem szabadult s Londonon át haza nem tért Pozsonyba. A kedves közvetlenséggel elbeszél kalandorozat igen érdekes s bizonyára sok olvasója akad majd. A fordítás jó és gördülékeny. Ha második kiadást ér, nem ártana egypár jegyzetet fűzni a szöveghez, továbbá pozsonyi anyakönyvi és városi levéltári adatok alapján néhány konkrét adatot megállapítani Jettingről. A Der ungarische Robinson címét kár volt «pozsonyi»-ra változtatni.

Az eddig ismertetett négy könyv a berlini *Voggenreiter-cég* magyar osztályának kiadásában jelent meg s így akadálytalanul bejuthat az átszatolt területekre. Ez a derék és igen hasznos vállalkozás, úgy látszik, sikerrel jár, mert folytonosan újabb meg újabb

kiadványokkal jelenik meg a könyvpiacra.

Kovács Dénes kis füzete apró elbeszéléseket tartalmaz, melyek többnyire idillikus képecskéket festetnek az emberi életből. Van bennük egy kis érzelmesség, egy kis humor, egy kis hangulat, van bennük magyaros érzés, s jó magyar nyelven, bizonyos elbeszélő készséggel vannak írva. Különösebb irodalmi jelentőségük nincsen s a Mikszáth hatását éreztető nyolcvanas-kilencvenes évekbeli rajzokra emlékeztetnek.

Szinnyei Ferenc.

Magyar irodalmi lexikon. Örömmel hívjuk fel a művelt közönség, az iskolák és szakkörök figyelmét három buzgó magyar tanárnak erre a szép vállalkozására. A Szinnyei József-féle Magyar Írók sokkal nagyobb arányú (csaknem 30.000 címszót ölel fel 14 vaskos kötetben!), semhogy a szakkörökön kívül mindennapi használatra elterjedhetett volna. Alig is kapható már. Kötetei lezárása óta a bennök foglalt anyag tudományos irodalma rendkívül megnövekedett, s az ezeket is felölelni hivatott pótlás (Gulyás Pál műve) nagy arányai s a kiadás nehézségei miatt szintén lassú, vonatott megjelenésre van kárhóztatva.

Nagyon életre való gondolat tehát egy, a laikus érdeklődést is kielégítő, kisebb arányú „Szinnyeit” bocsátani szét a mindennapi használatra, máig levezetett támogató apparátussal, s az írói életrajzokon kívül az irodalommal kapcsolatos minden tudnivalóra kiterjeszkedőleg.

A *magyar irodalmi lexikont* a Studium adja ki. Szerkesztette Ványi Ferenc középiskolai tanár, Fóris Miklós és Tóth András közreműködésével. Átnézte Dézsi Lajos és Pintér Jenő. Eddig csak az I. félkötet jelent meg belőle, mely az A betűs címszóktól kezdve a Gy betűsök vége feléig halad. Hamarosan követni fogja — s kívánatos is, hogy mennyel előbb kövesse — a II. félkötet.

Ez a lexikon elsősorban tanulókat s egyetemi hallgatókat tart ugyan szemmel, de kielégíti a szakemberek leg-sürgősebb szükségleteit s annál inkább a nagy közönségéit is. Igen gazdag és sokszereű anyagot ölel fel, bőkezűen egyesítve a szaklexikon s az irodalmi szótár igényeit. Külön címszók alatt sorakoztatja fel a mult és jelen magyar íróinak életrajzi és könyvészeti adatait, egyes kiválóbb műveknek (regények-

nek, eposzoknak, drámáknak) tartalmi kivonatát s főbb szereplőit, fontosabb, hiresebb költemények szerzőinek megjelölését, hírlapok és folyóiratok adatait, egyes műfajok, különféle idegen hatások történetét, poétikai, stilisztikai, retorikai, verstani tudnivalókat és irodalmi művekből eredő szállóigéket. Hellyel-közzel névalírások és címlapok hasonmásait díszítik a húsz ivnyi, jó nyomású, negyedret kötetet.

Szempontja kizárólag s egészen magyar. Csak a magyar irodalmat dolgozza fel, de azt lehető teljességében: az elszakított területek mai íróira is kiterjeszkedve. Szerzőinek becsületére, iskolának és közönségnek egyaránt hasznára válik e rendkívüli buzgósággal s lelkiismeretes utánjárással készült és még készülő kiadvány. Nem kérkedik külső díszsel, csak tájékoztatni akar; nem szépíróskodik, hanem ismereteket közöl; ha kérdezzük tőle valamit, egyszerűen felel s nem tart jól esztétikai tereferével a ténybeli adatok helyett. A jelent nagy mértékben figyelembe veszi ugyan (s ez el is várható minden jó lexikontól), de nem növeszti nyakára a múltnak, s elfogulatlan kötelességtudással ad számot a legellentétebb és vitatottabb modern jelenségekről is. Nincsenek rejtett céljai; bizhatunk benne.

Első kísérlet ez nálunk a maga nemében; megérdemel minden jóakaratót, sőt támogatást használói részéről. Igyekeznünk kell mennél jobbá tenni bizonyonlag várható újabb kiadásait, sőt még csak készülő kötetét is, amennyire lehet. Ebből a célból közöljük itt néhány megjegyzésünket.

Azt hisszük, bizonyos tekintetben többet nyujt kelleténél. A tartalom-elmondások többnyire fölöslegesen részletezők, s amily hasznosak lehetnek emlékeztetőül az egykori olvasmányra, oly könnyen helyettesítheti velök az olvasást a vizsgára készülő tanuló. Poétikai, stilisztikai, retorikai stb. fogalmak magyarázatása sem szükséges oly mértékben, mint a lexikon szerzői látszanak gondolni, s ha már ennyi tért szentelünk nekik, osztályozások helyett a történeti szempont erősebb érvényesítése volna kívánatos. «Főgondolat», «Gondolatjel» s más efféle címszók teljesen fölöslegesek. Dramaturgia, esztétika, ethnográfia, folklore: jó, ha efféléket megmagyarázunk, de csak úgy, ha magyar művelőikről s hazai történetükről is beszámolunk. Régi, hosszú könyvcímeket (Apollo-